

"- - warandes desförutan denna lands ort och luften Svenske nationen mycket penibel och fahrlig ... thy snart ingen hijt neder kommer, hwilcken icke förfaller uthi swäre och dödelige siukdommar, hwilcka som en infection många hafwer borttagit."

Karl XI i brev till ständernas sekreta utskott om den skånska krigsskådeplatsen.

KRIMINALISERAD GERILLA

Friskyttekompanierna utan pardon.

På olika håll spåras Karl XI:s aversion mot den skånska krigsskådeplatsen. Den hade betytt stora förluster med ty åtföljande underhållssvårigheter i det av motståndsmän behärskade landet. Två eller tre härar kom att försvinna i Skåne och Blekinge innan Frankrike ordnade upp fredöverenskommelsen.

1677 gick in utan fördel för någon av parterna. Svenske kungen beordrade prästerna att hålla tacksägelsegudstjänster för den halva segern vid Sankt Libers hög. Protesterna mot detta uteblev inte. Ännu var inte det skånska folkets frihetslängtan släckt. En dansk kaptan har berättat om hur allmogen mottog tacksägelserna i sina tempel; "var det på många ställen i kyrkorna sådan gråt och skrik av allmogen, att prästerna inte kunde höras från predikstolen, men vad gott folket bad om de svenske, kunde väl var en förstå."

Bakgrunden till denna gråt och tandagnisslan var helt klar. - Den generationsärvda motståndsviljan, ständigt förnyad i form av oupphörliga rekryteringar till olika skånska friskytteavdelningar. Man kämpade helt enkelt för sitt liv och sitt land. Pardon gavs inte! Det fanns ingen återvändo för dem som hamnade i svenskarnas händer.

Det omvittnas, att de friskyttar som i början av 1677 infångades till det svenska lägret i Vä, plågades och förnedrades på olika sätt. Till exempel i form av att få döda hästar och rensa avträden utan verktyg osv. När de så "fått lära sig detta hantverk" överlämnades de till sina bödlars förnöjelse. Under hopens åsyn krossades armar och ben medan de ännu var i livet, därtill krossades bröstkorgen och då var det inte långt kvar till styckning och uppbindning på stegel och hjul.

Det ligger nog ingen överdrift i att svenskarna under sina krigståg runt Östersjön lärt sig åtskilligt med avseende på bestialiska tortyrmetoder. Ett döds sätt, som kanske var mer pinsamt än alla andra, bestod i att man borrhade in en spetsad träpinne under fångens nackmuskler. I den band man så ett rep i vilken den dödsdömde hängdes upp samtidigt som händerna bands fast på ryggen. Dödsorsaken? - Kvalfull långvarig pina till döds genom smärtor, svält och törst om en vecka eller något kortare beroende på motståndskraften! Till minne av våra

"befriare" reser vi, deras efterkommande, en staty på Stortorget i Malmö, en i Helsingborg, en i Karlskrona, en sten i Vittsjö osv!

Det skall inte döljas, att när motståndsmännen fick tillfälle svarade de med precis samma mynt. Ingen fångad svensk kom undan med livet i behåll. Rådbråkning och spetsning, öga för öga, tand för tand var parollen.

Sett från dessa synpunkter bör man inte förundra sig över, att de skånska församlingarna protesterade våldsamt mot de anbefallda tacksägelseerna. Man fann det helt enkelt omöjligt att tacka för att deras förtryckare vunnit en seger i skåningarnas land över skånska och danska anförvanter.

Omkring årsskiftet 1676-77 fanns det omkring 20 kompanier friskyttar i Skåne och fyra eller fem i Blekinge. Det var män i sina bästa åldrar, bönder, hantverkare, bondsöner utan jord och studenter. Många var hästburna. Beväpningen bestod av knivar och bössor så kallade göingerefflor, tillverkade av göingehäradernas skickliga bössmeder. Så gott som varje härad hade sitt kompani, rekryterade i en, två eller flera socknar, som till exempel Jämshög och Näsrum. Kompaniernas storlek varierade från tjugo upp till 160 man, organiserade på militärt vis. Befälhavaren titulerades i allmänhet för kapten och i övrigt återfanns den militära rangordningen i form av löjtnant, fänrik, kvartersmästare osv.

Eftersom friskyttekompanierna i stort fick svara för sitt eget underhåll innebar det, att de egendomslösa, befolkningens fattigaste del, ofta blev uteslutna ur de reguljära friskyttekompanierna. Dessa, de fattiga byarnas proletariat, tvångsutskrevs ofta till de svenska härarna i Baltikum, men de föredrog, om tillfälle bjöds, att desertera här hemma i stället för i Baltikum. I denna gerilla fanns också egendomslösa bönder, som blivit utkastade av sina svenska eller tyska ryttare. Här fanns även de båda krigförande arméernas svans, i form av allehanda marodörer från både Sverige och Danmark, liksom förrymda tyska, polska, kroatiska och baltiska knektar. Dessa opererade också inom krigsområdet. Delvis med samma uppsåt som friskyttarna, - men i dess rent kriminella former även mot lojala sockenbor, liksom mot "anpasslingar", svenskar och danskar om vartannat. Övriga byavdelningar, som inte direkt var organiserade i friskyttärelsen, opererade enbart mot de svenska ockupanterna och deras medlöpare och "anpasslingar".

Oberoende av hemvist föredrog emellertid svenskarna, att då liksom nu skära alla över en kam och kalla dem för "snapphanar", eller med andra ord stråtrövare, marodörer, mördare och andra skällsord. Man erkände från svensk sida inte ens en gång de organiserade friskyttekompanierna, trots de ingick i Danmarks stridande förband.

Följden blev att hela den skånska och blekingska gerillarörelsen blev kriminaliserad, eftersom den stod i strid med den svenska lagen. Detta oaktat att svensk lag fortfarande inte var gällande i de erövrade landskapen, ty fortfarande var den 9:e artikeln i Roskildefreden i kraft! Genom kriminaliseringen kunde man också göra processen kort med tillfångatagna motståndsmän oberoende av deras bakgrund. Någon opinion behövde inte den tidens svenska makthavare ta hänsyn till. Liknande tillvägagångssätt har vi varit vittnen till i vår egen tid, i de härta länderna under andra världskriget och i Vietnam med flera. Skillnaden återfinns

vi i att i vår tid har så gott som hela världen opponerat sig mot pågående folkmord.

Det som under den här tiden skedde i Skåneland söker ännu sin like i världshistorien. Bakgrunden, - försvenskning till varje pris!